

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Opolu

LOP – 4101-014-01/2014
P/14/120

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Opolu
ul. Krakowska 28, 45-075 Opole
T +48 77 449 70 00, F +48 77 449 70 44
lop@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/120 Wykonywanie zadań związanych z zapobieganiem i trwałym obniżaniem zanieczyszczeń wód dorzecza Odry
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Opolu
Kontrolerzy	1. Zbigniew Łupicki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92309 z dnia 2 września 2014 r. (dowód: akta kontroli str.1-2) 2. Ryszard Staniszewski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92313 z dnia 12 września 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 2a-2b)
Jednostka kontrolowana	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu ¹ , ul. Nysy Łużyckiej 42, 45-035 Opole
Kierownik jednostki kontrolowanej	Krzysztof Gaworski - Opolski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska ² (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości³ działalność kontrolowanej jednostki w zakresie realizacji zadań związanych z monitoringiem i ustalaniem stanu wód powierzchniowych na obszarze dorzecza Odry w latach 2012-2013.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Pozytywnie oceniona została realizacja Programu Państwowego Monitoringu Środowiska⁴ w zakresie ustalenia Jednolitych Części Wód Powierzchniowych⁵ i wyznaczenia punktów pomiarowo-kontrolnych do oceny stanu JCWP. Zapewnienie jakości oznaczeń i badań substancji mających wpływ na ocenę stanu wód, poprzez uzyskanie akredytacji na oznaczanie pięciu substancji priorytetowych, a w przypadku badań wykonywanych metodami referencyjnym - poprzez zapewnienie jakości w ramach dwustopniowego systemu zapewnienia jakości, umożliwiło dokonanie rzetelnej oceny w tym zakresie. Inspektorat dochowywał również wymogów wykonywania badań zgodnie z udzieloną akredytacją, a niezgodności zespołu oceniającego stwierdzone przez Polskiego Centrum Akredytacji zawarte w kartach niezgodności były eliminowane. Środki finansowe na realizację zadań PMS⁵ były wydatkowane w sposób racjonalny i oszczędny, a przy udzielaniu zamówień publicznych prawidłowo stosowano przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*⁶.

¹ Dalej: Inspektorat.

² Dalej: Wojewódzki Inspektor, powołany na stanowisko z dniem 1 marca 2003 r.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

⁴ Dalej: PMS.

⁵ Dalej: JCWP.

⁶ Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm.

Inspektorat nie w pełni wykonywał natomiast zadania wynikające z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych⁷, Jak ustalono, kontrolowana jednostka zaniechała dokonywania oznaczeń jednej substancji priorytetowej, stanowiącej element klasyfikacji stanu chemicznego JCWP, a oznaczenia innych ośmiu takich substancji, dokonywane były z częstotliwością mniejszą niż wymagana.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Realizacji zadań określonych w Programie Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa na lata 2010-2012 w zakresie wód powierzchniowych na obszarze dorzecza Odry

Opis stanu faktycznego

1.1. W Regulaminie Organizacyjnym Inspektoratu⁸ zadania związane z opracowaniem Wojewódzkiego programu PMS i wykonywaniem zadań w tym zakresie oraz gromadzeniem wyników pomiarów stanu środowiska i informacji o korzystaniu ze środowiska, jak też analizowaniem i przetwarzaniem zgromadzonych danych w ww. zakresie oraz sporządzaniem okresowych ocen i prognoz stanu środowiska, przypisano do realizacji Wydziałowi Monitoringu Środowiska⁹.

W ramach PMS, obejmującego również monitoring wód powierzchniowych, na terenie woj. opolskiego, w latach 2010-2012 prowadzono badania jakości wód powierzchniowych na obszarze obejmującym trzy regiony wodne leżące w dorzeczu Odry (region wodny Górnej Odry, region wodny Środkowej Odry i region wodny Warty). Na obszarze ww. regionów wodnych w województwie opolskim wyznaczono 223 jednolite części wód powierzchniowych¹⁰, w tym 75 silnie zmienionych oraz pięć sztucznych. Inspektorat w latach 2010-2012 prowadził badania jakości wód w 69 punktach kontrolno-pomiarowych¹¹, zlokalizowanych na 63 JCWP¹². Liczbę ppk i ich lokalizację zatwierdził Główny Inspektor Ochrony Środowiska¹³.

(dowód: akta kontroli str. 22)

Inspektorat przy tworzeniu sieci ppk monitoringu JCWP zachował kryteria ustalone w rozporządzeniu w sprawie monitoringu JCWP oraz wytyczne i zalecenia przekazywane przez GIOŚ w trakcie jej opracowania. GIOŚ zalecił m.in. aby tworząc sieć monitoringu na lata 2010-2015 bazować na sieci z lat 2007-2009 i rozważyć zmniejszenie liczby ppk w monitoringu diagnostycznym (dopuszczalne zlokalizowanie więcej niż jednego ppk na JCWP jedynie w uzasadnionych przypadkach oraz znaczne zmniejszenie liczby ppk na dopływach i odpływach). W 2009 r. Inspektorat prowadził monitoring wód powierzchniowych w 55 ppk zlokalizowanych na 50 JCWP. Kierując się ww. zaleceniami i wymogami Inspektorat

⁷ Dz. U. Nr 258, poz. 1550, zwane dalej: rozporządzenie w sprawie monitoringu JCWP z 2011 r.

⁸ Wprowadzony zarządzeniem nr 13/2011 Wojewódzkiego Inspektora z dnia 30 sierpnia 2011 r., zmieniony zarządzeniem nr 13/2011 z dnia 30 sierpnia 2011 r.

⁹ Dalej: Wydział MŚ.

¹⁰ Dalej: JCWP.

¹¹ Dalej: ppk.

¹² W pierwotnym PMS woj. Opolskiego, zatwierdzonym 30 grudnia 2009 r. planowano prowadzić monitoring jakości wód powierzchniowych w 68 ppk zlokalizowanych na 62 JCWP. Aneks do PMS z dnia 29 grudnia 2010 r. zwiększono liczbę ppk do 69 i liczbę JCWP do 63. Zmiana wynikała z dokonanej weryfikacji i modyfikacji sieci pomiarowej oraz korekty PMS pod kątem wymogów Ramowej Dyrektywy Wodnej.

¹³ Dalej: GIOŚ.

prowadził w 2010 r. monitoring w oparciu o 31 ppk zlokalizowanych na 30 JCWP, a w latach 2010-2012, monitoringiem objęto łącznie 63 JCWP, na których zlokalizowanych było 69 ppk.

(dowód: akta kontroli str. 60-67)

W latach 2010-2012 Inspektorat prowadził następujące rodzaje monitoringu: diagnostyczny¹⁴, operacyjny¹⁵ i badawczy¹⁶ (w 2010 r. nie prowadzono monitoringu diagnostycznego z uwagi na brak opracowania przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska metodyki badawczej dla elementów biologicznych).

(dowód: akta kontroli str. 60-64)

Kontrola zasadności wyznaczenia JCWP do objęcia poszczególnymi rodzajami monitoringu¹⁷, którą objęto pięć JCWP (35,7%) w zakresie monitoringu diagnostycznego, sześć JCWP (10%) - monitoringu operacyjnego i pięć JCWP (100%) - monitoringu badawczego wykazała, że wyboru dokonano z uwzględnieniem kryteriów określonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 maja 2009 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych¹⁸. Skontrolowane JCWP zakwalifikowane do objęcia poszczególnymi rodzajami monitoringu spełniały co najmniej następujące liczby kryteriów wskazanych w ww. rozporządzeniu: JCWP objęte monitoringiem diagnostycznym - 3 z 6 kryteriów; JCWP zakwalifikowane do prowadzenia monitoringu operacyjnego - 2 z 9 kryteriów; cztery JCWP objęte monitoringiem badawczym - 2 z 5 kryteriów, a jedna JCWP spełniała jedno kryterium¹⁹.

Ustalone JCWP, pod względem wielkości zlewni, były wystarczające do dokonania oceny ogólnego stanu wód powierzchniowych w każdej zlewni lub podzlewni w obszarze dorzecza i reprezentowały wszystkie typy wód. Były one też reprezentatywne pod względem oddziaływań wynikających z działalności człowieka.

(dowód: akta kontroli str. 145-147, 148, 149)

1.2. W latach 2010-2012 PMS prowadzony był na 63 JCWP, wśród których na 14 JCWP zlokalizowano ppk do prowadzenia monitoringu diagnostycznego (14 ppk), natomiast 61 JCWP²⁰ objęto monitoringiem operacyjnym, na których zlokalizowano 65 ppk. Monitoringiem badawczym objęto pięć JCWP, na których zlokalizowano pięć ppk. Kontrolę spełnienia przez Inspektorat wymogów ustalonych w załączniku nr 2 rozporządzenia w sprawie prowadzenia monitoringu JCWP, przy wyznaczaniu ppk

¹⁴ W 2010 r. nie prowadzono monitoringu diagnostycznego, w latach 2011-2012 prowadzono na 7 ppk oraz odpowiednio na jednym i 3 sztucznych zbiornikach.

¹⁵ W 2010 r. monitoring operacyjny prowadzono na 30 ppk, w 2011 r. na 23 ppk, a w 2012 r. na 34 ppk. Dodatkowo monitoringiem operacyjnym objęto 3 sztuczne zbiorniki wodne.

¹⁶ W latach 2010-2011 monitoring badawczy prowadzono w każdym roku na dwóch różnych ppk, w 2012 r. na jednym ppk (nie prowadzono w latach 2010-2012 tego rodzaju monitoringu na sztucznych zbiornikach wodnych).

¹⁷ Do kontroli zasadności wytypowania do monitoringu JCWP, zgodnie z zaleceniami programu kontroli wybrano metodą statystyczną (dobór losowy z interwałem) oznaczone kodami: diagnostycznego JCWP: PLRW600019115899; ~19116999; ~41176449; ~19117699; ~1911899; ~191299; operacyjnego: PLRW60000117169; ~171176889; ~17118349; ~812589; ~17132629; ~1713629 i badawczego: PLRW6000161152669; ~19117159; ~1911899; ~191299; ~1913659.

¹⁸ Dz. U. Nr 81, poz. 685, dalej: rozporządzenie w sprawie prowadzenia monitoringu JCWP.

¹⁹ W każdym przypadku kryterium wyboru JCWP do objęcia monitoringiem badawczym, było kryterium konieczności zebrania dodatkowych informacji o stanie wód w związku z warunkami lokalnymi, przy czym w trzech przypadkach wynikało to z niewystarczających badań uzyskanych w wyniku prowadzonego monitoringu diagnostycznego, a w jednym przypadku istniała konieczność ustalenia przyczyn, które mogą uniemożliwić osiągnięcia celów środowiskowych (punkt zlokalizowany na granicy województwa).

²⁰ Monitoring prowadzono na 69 ppk, przy czym na 6 JCWP zlokalizowano 2 ppk. Zatem 69-6=63, a na jednej JCWP był prowadzony tylko monitoring badawczy, a więc M_O prowadzono na 62 JCWP (Widawa poniżej Ligotki poz. 66).

do prowadzenia PMS, przeprowadzono na podstawie 14 ppk monitoringu diagnostycznego²¹ i 15 ppk monitoringu operacyjnego²².

Weryfikacja wypełnienia wymagań wynikających z załącznika nr 2 ww. rozporządzenia przy wyznaczaniu lokalizacji ppk monitoringu diagnostycznego wykazała, że z czterech ustalonych kryteriów wyboru, wszystkie ppk spełniały jedno kryterium wyboru²³, trzy spełniały dwa kryteria, a dwa ppk spełniały trzy kryteria.

Z wylosowanych do sprawdzenia 15 ppk, na których prowadzono monitoring operacyjny stwierdzono, że Inspektorat przy lokalizacji ppk tego rodzaju monitoringu respektował kryteria wyboru wskazane w załączniku nr 2 pkt II ww. rozporządzenia. Z czterech kryteriów, którymi należało się kierować przy lokalizacji ppk, w 14 przypadkach spełnione były dwa kryteria²⁴, a jeden ppk wyznaczono z uwagi na kryterium możliwości oceny oddziaływania zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych na obszarze chronionym (pkt 1, ppkt 2).

W ramach tego rodzaju monitoringu zgodnie z zapisami *Programu PMS Województwa Opolskiego na lata 2010-2012*²⁵, wyznaczono następującą ilość celowych ppk do realizacji ocen JCWP: dwa - wynikające z umowy Polski z Republiką Czeską, 21 - do badań wód na obszarach chronionych, 22 - do badania jakości wód miejsc bytowania ryb, jeden - do badania jakości wód wykorzystywanych do celów rekreacyjnych i dwa ppk - do badania jakości wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia.

(dowód: akta kontroli str. 150, 151)

Monitoring badawczy prowadzono w pięciu ppk zlokalizowanych na JCWP umożliwiających ocenę jakości wód spływających ze zbiorników w Nysie, Turawie i nowego zbiornika we Włodzieninie (zlokalizowanych na rzekach odpowiednio: Nysa Kłodzka, Mała Panew i Troja), monitorowanie jakości wód Odry wpływającej na teren woj. opolskiego (w miejscowości Przewóz) i wpływu wód odprowadzanych z oczyszczalni ścieków na jakość górnego odcinka rzeki Widawki poniżej Namysłowa.

(dowód: akta kontroli str. 33, 153-158)

1.3. Kontrolę zgodności zakresu i częstotliwości prowadzonych przez Inspektorat badań poszczególnych elementów klasyfikacji stanu (potencjału) ekologicznego i chemicznego JCWP w ciekach naturalnych, jeziorach i innych naturalnych zbiornikach wodnych oraz sztucznych i silnie zmienionych JCWP, z wymogami określonymi w załączniku nr 3 do rozporządzenia w sprawie monitoringu JCWP (od 14 grudnia 2011 r. w załączniku nr 3 do rozporządzenia MŚ z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych²⁶ o tym samym tytule), przeprowadzono na podstawie badań wykonanych w odniesieniu do prób pobranych z wytypowanych

²¹ W badanym okresie monitoring diagnostyczny prowadzono na 14 ppk. Badaniem objęto wszystkie ppk, tj.: PL02S1201_1016; ~1018; ~1054; ~1091; ~1089; ~1087; ~1056; ~1029; ~1030; ~1034; ~1033; ~1035; ~1108; ~1101.

²² Wylosowane numery ppk monitoringu operacyjnego: PL02S1201_1104; ~1064; ~1017; ~1118; ~1088; ~1062; ~1024; ~3113; ~1058; ~1039; ~1041; ~1050; ~1107; ~1113; ~3126.

²³ Wyznaczone miejsce było oddalone od lokalnych oddziaływań wynikających z działalności człowieka.

²⁴ Pkt 1, ppkt 2) możliwość oceny oddziaływania zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych, ppkt. 4) eutrofizacji na skutek zrzutów ze źródeł komunalnych.

²⁵ Zatwierdzony 30 grudnia 2009 r. przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, zmieniony aneksem nr 1 z dnia 29 grudnia 2010 r. zatwierdzonym przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

²⁶ Dz. U. Nr 258, poz. 1550, dalej: rozporządzenie w sprawie prowadzenia monitoringu z 2011 r.

dwóch ppk monitoringu diagnostycznego²⁷ i sześciu ppk, na których prowadzono monitoring diagnostyczny²⁸.

(dowód: akta kontroli str. 148)

Kontrola zgodności zakresu i częstotliwości badań JCWP prowadzona w ramach monitoringu diagnostycznego (na dwóch ppk) wykazała, że w 2010 r. Inspektorat nie prowadził badań elementów klasyfikacji stanu (potencjału) ekologicznego i chemicznego JCWP w ramach monitoringu diagnostycznego, a powodem tego, jak podał GIOŚ w piśmie z 16 lipca 2009 r., był brak opracowania metodyki badawczej elementów biologicznych. Organ ten wskazał ponadto, że *monitoring diagnostyczny realizowany będzie w latach 2011 oraz 2012.*

(dowód: akta kontroli str. 60-66)

W 2011 r. z 58 elementów klasyfikacji stanu ekologicznego JCWP (5 elementów biologicznych, 53 fizykochemicznych) i 33 elementów charakteryzujących stan chemiczny - substancji priorytetowych, podlegających oznaczeniu w ramach monitoringu diagnostycznego, WIOŚ oznaczał odpowiednio wszystkie 58 elementów stanu ekologicznego i 27 substancji priorytetowych. Zaniechanie badania sześciu substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej wynikało z braku możliwości wykonania tych oznaczeń przez Laboratorium Inspektoratu oraz braku środków na zlecenie ich wykonania innemu podmiotowi.

(dowód: akta kontroli str. 196-212, 223)

W 2012 r. z zakresu badań elementów oceny stanu wód ustalonego w rozporządzeniu w sprawie monitoringu JCWP z 2011 r., Inspektorat realizował pełny zakres badań elementów biologicznych (5), z 43 elementów fizykochemicznych badano 29, a z 33 substancji priorytetowych badano 32 (za wyjątkiem bromowanego difenyleoeteru). Częstotliwość badań elementów biologicznych była zgodna z wymogami ww. rozporządzenia. W przypadku badań fizykochemicznych częstotliwość badania 19 elementów była zgodna z tym rozporządzeniem, a 10 innych - większa od zalecanej. Dwadzieścia cztery substancje priorytetowe z dziedziny polityki wodnej oznaczano z częstotliwością 12 razy na rok - zgodnie zaleceniami zawartymi w tabeli nr 1 ww. rozporządzenia, a osiem następujących substancji priorytetowych: C₁₀₋₁₃ - chloroalkany (4.1.7. - substancja niebezpieczna); chlorfenwinfos (4.1.8.); chlorpiryfos (4.1.9.); di(2-etyloheksyl); ftalan (DEHP) (4.1.12.); nonylofenole (4.1.24 - substancja niebezpieczna); oktylofenole (4.1.25); związki tributyllocyny (4.1.30. - substancje niebezpieczne) i trifluralina (4.1.33.), oznaczano cztery razy na rok (zamiast 12). Wszystkie osiem tzw. innych substancji zanieczyszczających (numer wskaźnika 4.2.1-4.2.8) oznaczano 12 razy na rok - zgodnie z tabelą nr 1 wymienionego na wstępie rozporządzenia.

(dowód: akta kontroli str. 213-222, 223-225)

²⁷ Zgodnie z założeniami programu kontroli wybrano losowo dwa ppk (10% z 14 ppk), na których prowadzono monitoring diagnostyczny: PL02S1201_1054 (Odra-Kłodnica, poniżej ujścia Kłodnicy) i PL02S1201_1034 (Kamienica-Paczków).

²⁸ Jak wyżej, wybrano sześć ppk (10% z 60 ppk), na których prowadzono monitoring operacyjny: 1) PL02S1201_1085 (Opawica-Chomiąża); 2) PL02S1201_1117 (Jakubowicki Potok-Kazimierz); 3) PL02S1201_1021 (Prąd-Kocuby); 4) PL02S1201_1024 (Kanał Hutniczy-Zawadzkie); 5) PL02S1201_1032 (Biała Głucholańska-Głucholazy); 6) PL02S1201_1111 (Oziąbel-Pieczyska).

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Kontrola zakresu i częstotliwości prowadzonych badań elementów klasyfikacji stanu ekologicznego i chemicznego JCWP wynikających z załącznika nr 3 do rozporządzenia w sprawie prowadzenia monitoringu JCWP, a od 14 grudnia 2011 r. rozporządzenia w sprawie monitoringu JCWP z 2011 r. wykazała, że Inspektorat nie dokonywał badań następujących elementów lub częstotliwość ich badania była mniejsza od ustalonej w ww. rozporządzeniach:

I. W ramach monitoringu diagnostycznego:

- a) w ppk Kamienica-Paczków, nie oznaczano chemicznego zapotrzebowania tlenu ChZT – Cr (3.2.6.) – jednego z pięciu elementów charakteryzujących warunki tlenowe,
- b) w ppk Odra-Kłodnica nie oznaczano sześciu substancji priorytetowych: atrazyny (4.1.3.), bromowanego difenylueteru (4.1.5.), diuronu (4.1.13.), izoproturonu (4.1.19), pentachlorofenolu (4.1.27.) i symazyny (4.1.29.),
- c) w ppk Odra-Kłodnica substancję alachlor (4.1.1.) badano dziewięć, a nie 12 razy w roku,
- d) z częstotliwością cztery razy w roku, a nie 12 razy oznaczano na ppk Odra-Kłodnica i ppk Kamienica-Paczków osiem substancji priorytetowych: C₁₀₋₁₃ - chloroalkany (4.1.7.- substancja niebezpieczna); chlorfenwinfos (4.1.8.); chlorpiryfos (4.1.9.); di(2-etyloheksyl); ftalan (DEHP) (4.1.12.); nonylofenole (4.1.24 – substancje niebezpieczne); oktylofenole (4.1.25); związki tributyllocyny (4.1.30. – substancje niebezpieczne) i trifluralina (4.1.33.). Zmniejszenie częstotliwości oznaczeń ww. ośmiu substancji wynikało z podjętego rozstrzygnięcia przez GIOŚ, który w piśmie z 21 grudnia 2010 r. poinformował inspektoraty, że wybrał laboratorium do wykonania oznaczeń tych elementów, w latach 2011 i 2012 z częstotliwością 4 razy na rok,
- e) w ppk Kamienica-Paczków nie oznaczano bromowanego difenylueteru (4.1.5. – substancja niebezpieczna),
- f) w ppk Kamienica-Paczków nie badano 13 z 24 elementów podlegających ocenie w ramach specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych (3.6.).

(dowód: akta kontroli str. 213-222)

II. W ramach monitoringu operacyjnego:

- a) PL02S1201_1085 Opawica-Chomiąza (ciek naturalny) nie badano w 2010 r. fitoplanktonu (1.1.).
- b) PL02S1201_1117 Jakubowicki Potok-Kazimierz (ciek naturalny) nie badano w 2010 r.: fitoplanktonu i fitobentosu (1.1. i 1.2.).
- c) PL02S1201_1021 Prąd-Kocuby (ciek naturalny) nie badano w 2010 r. fitoplanktonu i fitobentosu (1.1. i 1.2.) i substancji rozpuszczonych (3.3.3.).
- d) PL02S1201_1024 Kanał Hutniczy-Zawadzkie (ciek sztuczny, typ abiotyczny 17), nie badano w 2011 r. fitoplanktonu, fitobentosu i makrofitów (1.1., 1.2. i 1.3.).
- e) PL02S1201_1032 Biała Głucholaska-Głucholazy (ciek naturalny, typ abiotyczny 8), nie badano w 2012 r.: makrofitów, makrobezkręgowców bentosowych (1.3., 1.5.); 13 z 24 elementów specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych (3.6.1.; 3.6.10.-3.6.14.; 3.6.16.-3.6.18.; 3.6.20.; 3.6.22.-3.6.24.); nie badano 29 z 33 substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej (badano jedynie cztery, tj.: ołów i jego związki, rtęć i jej związki, nikiel i jego związki oraz selen) oraz żadnej z ośmiu innych substancji zanieczyszczających (numer wskaźnika 4.2.1.-4.2.8.).
- f) PL02S1201_1111 Oziąbel-Pieczyska (ciek silnie zmieniony, typ abiotyczny 17) w 2012 r.: nie oznaczano fitobentosu (1.2.); żadnego z 24 elementów

specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych (3.6.), żadnej z 33 substancji priorytetowych (4.1.) i żadnej z innych substancji zanieczyszczających (4.2.).

(dowód: akta kontroli str. 196-212)

III. Liczba wykonanych badań i oznaczeń była większa od wynikającej z załącznika nr 3 ww. rozporządzeń dotyczących monitoringu diagnostycznego i dotyczyło to następujących przypadków:

- a) Oznaczanie w 2011 r. na ppk Odra-Kłodnica chemicznego zapotrzebowania tlenu ChZT-Mn z częstotliwością 12 razy na rok przy wymaganych sześciu oznaczeniach na roku,
- b) Badanie w 2012 r. na ppk w Kamienica-Paczków temperatury 13 razy na rok, barwy i zawiesiny ogólnej po 12 razy (3.1.1.; 3.1.3.; 3.1.5.), pomimo, że wg załącznika nr 3 elementy należało badać sześć razy w roku, a temperaturę - osiem razy na rok. Oznaczanie tlenu rozpuszczalnego (3.2.1.), BZT5 (3.2.2.) i ogólnego węgla organicznego (3.2.4.) odpowiednio: 13, 12 i 12 razy na roku, a należało badać je w ramach monitoringu diagnostycznego sześć razy na roku, a wg monitoringu operacyjnego osiem razy na rok. Badanie przewodności (3.3.2.) 13 razy i twardości ogólnej (3.3.8.) 12 razy, a należało badać te elementy w przypadku monitoringu diagnostycznego sześć razy, a operacyjnego osiem razy na rok.

(dowód: akta kontroli str. 213-222)

Odpowiedzialną za wykonywanie zadań PMŚ, gromadzenie wyników pomiarów stanu środowiska, analizowanie i przetwarzanie zgromadzonych danych oraz sporządzanie okresowych ocen i prognoz stanu środowiska, była Naczelnik Wydziału Monitoringu Środowiska.

(dowód: akta kontroli str. 183-185)

Kierownik Laboratorium Inspektoratu była odpowiedzialna m.in. za nadzór nad prawidłowym wykonywaniem badań, pomiarów i analiz na rzecz monitoringu środowiska.

(dowód: akta kontroli str. 187)

Przyczynami powyższych rozbieżności zakresu i częstotliwości badań lub oznaczeń elementów klasyfikacji stanu ekologicznego i chemicznego JCWP było dostosowanie się Inspektoratu do zaleceń GIOŚ zawartych w piśmie z 10 grudnia 2010 r. GIOŚ poinformował inspektoraty, że wybrał laboratorium do wykonania oznaczeń tych elementów i będą one badane z częstotliwością cztery razy na rok (nie jak w rozporządzeniu 12 razy na rok), jak też zalecenia GIOŚ z dnia 19 grudnia 2011 r., w którym nakazano, aby prowadzić badania w 2012 r. na podstawie dotychczas obowiązujących programów, aby bezwzględnie zapewnić konieczność spójności trzyletnich programów monitoringu i porównywalności otrzymanych z tych programów wyników i ocen. Jak podano natomiast w piśmie, rozporządzenie w sprawie monitoringu JCWP z 2011 r. będzie stanowiło podstawę do opracowania programów monitoringu wód na lata 2013-2015.

(dowód: akta kontroli str. 190-195)

Naczelnik Wydziału Monitoringu wyjaśniła, że po otrzymaniu ww. pism zastosowała się do zaleceń w nich zawartych i monitoring był prowadzony w sposób i w zakresie wynikającym z uchwalonego PMŚ dla woj. opolskiego, a nie w sposób wynikający ze zmienionego w 2011 r. rozporządzenia w sprawie monitoringu JCWP. Z tego powodu nie badano również chemicznego zapotrzebowania tlenu ChZT – Cr (3.2.6.) na ppk Kamienica-Paczków. Brak oznaczania w 2011 r. sześciu substancji priorytetowych, a w 2012 r. jednej (bromowanego difenylueteru), wynikało z braku technicznych możliwości wykonania tych badań w Laboratorium

Inspektoratu z wykorzystaniem posiadanej aparatury, a ograniczone środki finansowe uniemożliwiły zlecenie wykonanie tych badań.

Mniejsza natomiast od wymaganej częstotliwość badania w ppk Odra-Kłodnica alachloru (4.1.1.), wynikała z wdrożenia metodyki tego badania przez Laboratorium Inspektoratu dopiero w maju 2011 r. Mniejsza częstotliwość badań może mieć wpływ na wiarygodność wykonanych oznaczeń.

(dowód: akta kontroli str. 228-236)

Okoliczności dotyczące braku możliwości technicznych wykonania badań ww. substancji priorytetowych, w tym bromowanego difenyleteru, jak również braku środków na ten cel, potwierdziła Kierownik Laboratorium. Osoba ta przedłożyła również pisma, z których wynikało, że dokonano kalkulacji kosztów badań, a po jej otrzymaniu Wojewódzki Inspektor podjął decyzję o odstąpieniu od wykonania tych badań.

(dowód: akta kontroli str. 522-529)

Naczelnik Wydziału Monitoringu wyjaśniła, że brak wykonania wszystkich oznaczeń biologicznych wyszczególnionych w rozporządzeniach w sprawie monitoringu JCWP, wynikał z dokonania wyboru elementów najbardziej charakterystycznych dla danego cieku. Nieoznaczanie nasycenia tlenem wód JCWP Prąd-Kucoby wynikało z faktu, że w 2010 r. ta JCWP była ciekiem silnie zmienionym i nie było wymagane oznaczanie tego elementu (pkt II, 3). Niewykonanie wszystkich badań w ppk wymienionych w pkt II, 5 i 6 wynikało z prowadzenia monitoringu operacyjnego na zasadach wynikających z załącznika nr 3 do rozporządzenia w sprawie monitoringu JCWP, a nie zmienionego w 2011 r. tego rozporządzenia, które obowiązywało od 14 grudnia 2011 r.

(dowód: akta kontroli str. 228-236)

Przyczyny wykonania większej liczby badań w ciągu roku, w stosunku do wymaganych obowiązującymi przepisami (pkt III), Naczelnik Monitoringu Środowiska wyjaśniła m.in. dodatkowymi wyjazdami związanymi z oznaczeniami innych substancji, potrzebą zapewnienia wymaganej liczby badań w przypadku odrzucenia badania z powodu wątpliwości co do jego wyników oraz zwiększeniem dokładności badań. Ponadto wskazała, że badania dotyczące temperatury, przewodności, tlenu rozpuszczonego i odczynu, są badaniami podstawowymi, które wykonuje się w terenie przy okazji każdego poboru wody, bez ponoszenia dodatkowych kosztów.

(dowód: akta kontroli str. 228, 229)

Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że od 2011 r. nastąpiła zmiana sposobu finansowania PMS przez Ministra Finansów i pozyskanie nawet wcześniej zaplanowanych środków trwało ponad 60 dni. W tej sytuacji mając zabezpieczenie środków budżetowych na 4 miesiące w roku, podejmowanie kolejnych zobowiązań byłoby naruszeniem dyscypliny finansów publicznych. W związku z tym przekazałem stosowną informację do Wojewody Opolskiego (pismo z 26 kwietnia 2011 r.) oraz 30 maja 2011 r. GIOŚ, a wcześniej w dniu 28 marca 2011 r. wskazując, że środki przyznane w planie finansowym Funduszu dla Inspektoratu wynoszą 350 tys. zł, co jest kwotą niewystarczającą i nieadekwatną do potrzeb. W związku z wcześniejszymi informacjami wojewódzkich inspektorów o zagrożeniu realizacji zadań PMS przez inspektoraty, Główny Inspektor Ochrony Środowiska wystąpił do wojewódzkich funduszy i wojewodów o wsparcie finansowe działań inspektoratów, zwracając uwagę, iż ograniczenie zadań PMS może doprowadzić do zagrożenia dla dotrzymania określonej reprezentatywności i wiarygodności ocen, o których decyduje odpowiednia gęstość sieci pomiarowych, kompletność programów i serii pomiarowych oraz przestrzeganie procedur zapewnienia i kontroli

jakości w laboratoriach i sieciach pomiarowych. W konsekwencji może to skutkować nałożeniem na Polskę wysokich kar finansowych przez Wspólnotę z powodu niewykonania obowiązków wynikających z dyrektyw w zakresie badania i oceny środowiska i zawieszenia raportowania danych do Komisji Europejskiej.

Powyższe wnioski GIOŚ kierowane do wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, nie odniosły efektu, gdyż Inspektorat nie otrzymał żadnych dodatkowych środków z Funduszu jak i od Wojewody.

(dowód: akta kontroli str. 531-542)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę, że zaniechanie wykonywania części badań wynikających z PMŚ lub ograniczenie częstotliwości ich prowadzenia, może skutkować brakiem możliwości dokonania rzetelnej oceny stanu wód powierzchniowych.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

2. Pomiary i badania wykonywane w ramach monitoringu stanu wód powierzchniowych na obszarze dorzecza Odry, w tym przez laboratorium Inspektoratu

Opis stanu
faktycznego

Inspektorat uzyskał 2 marca 2009 r. akredytację na wykonywanie badań cech i parametrów środowiska dla obiektów lub grup obiektów, wyszczególnionych w zakresie akredytacji, ważną do 1 marca 2017 r. Na dzień kontroli w Pracowni Pomiarów Terenowych i Poboru Prób oraz Obsługi Sieci Pomiarowej Monitoringu Środowiska akredytowanymi metodami badawczymi objęto badanie i pomiary cech dla pięciu obiektów, w tym dla wód powierzchniowych, wody i ścieków. W Pracowni Analiz Manualnych i Instrumentalnych akredytacją objęte były badania i pomiary dwóch obiektów - wody i ścieków (akredytacja obejmowała m.in. badania chemiczne i analitykę chemiczną, badanie właściwości fizycznych oraz pobieranie próbek, w tym ich utrwalanie i transport).

(dowód: akta kontroli str. 4-11)

Laboratorium na dzień 12 września 2014 r. wykonywało badania 109 elementów klasyfikacji stanu ekologicznego i chemicznego JCWP, z których 47 było badanych metodami akredytowanymi przez Polskie Centrum Akredytacji²⁹, a 62 metodami referencyjnymi. Z 33 substancji priorytetowych ujętych w rozporządzeniu MŚ z dnia 10 listopada 2011 r. w sprawie wykazu substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej³⁰, Laboratorium Inspektoratu na dzień kontroli wykonywało badania 26 substancji, z tego pięć substancji było badanych metodami akredytowanymi³¹ (w tym trzech niebezpiecznych: kadm i jego związki; heksachlorocykloheksan i rtęć oraz jej związki), a 21 substancji badano metodami referencyjnymi. W latach 2011-2012 Laboratorium Inspektoratu nie wykonywało oznaczeń ośmiu substancji priorytetowych³² - alkany, C₁₀-C₁₃, chloro; kation tributyllocyny; nonylofenol (które są zidentyfikowane jako substancje niebezpieczne) oraz chlorfenwinfos; chloropiryfos; ftalan di(2-dietyloheksyl); oktylofenol i trifuralina, z uwagi na zlecenie i finansowanie

²⁹ Dalej: PCA.

³⁰ Dz. U. Nr 254, poz. 1528.

³¹ Kadm i jego związki; heksachlorocykloheksan i lindan; ołów i jego związki; rtęć i jej związki; nikiel i jego związki.

³² Chloroalkany C₁₀-C₁₃; chlorfenwinfos; chloropiryfos; ftalan di(2-dietyloheksyl); nonylofenol; oktylofenol; kation tributyllocyny trifuralina.

przez GIOŚ wykonania tych badań laboratorium zewnętrznemu, wybranemu w przetargu. Nie wykonywano też oznaczeń jednej substancji priorytetowej - bromowany difenyleoeter (4.1.5.), która była zidentyfikowana jako substancja niebezpieczna, co opisano w poprzedniej części wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 161-169)

W związku z zaplanowaniem w *Programie PMS woj. opolskiego na lata 2013-2015*, na jednej JCWP położonej na obszarze chronionym Natura 2000, wykonania zakresu monitoringu diagnostycznego, Inspektorat zlecił 9 czerwca 2014 r. firmie zewnętrznej, wykonanie oznaczeń siedmiu substancji priorytetowych³³, z których sześć było oznaczanych metodami akredytowanymi, a jedna (bromowany difenyleoeter) metodą nieakredytowaną. Z przekazanej przez PCA informacji wynika, że Inspektorat nie miał możliwości zlecenia oznaczenia tej substancji metodą akredytowaną, gdyż na terenie kraju do tego czasu nie było laboratorium wykonującego te oznaczenia, a od 20 sierpnia 2014 r. jedynym akredytowanym laboratorium do oznaczenia tej substancji jest laboratorium WIOŚ w Szczecinie.

(dowód: akta kontroli str. 190-194, 241, 457-461)

Inspektorat zlecając wykonanie oznaczeń substancji przez laboratoria zewnętrzne sprawdzał posiadanie akredytacji na te badania, granice oznaczalności dla poszczególnych substancji, a w następnej kolejności brał pod uwagę oferowane ceny za wykonanie tych oznaczeń. W 2010 r. nie zlecano wykonania oznaczeń substancji laboratorium zewnętrznym. W 2011 r. na ten cel wydatkowano natomiast 1 775,43 zł; w 2012 r. 983,14 zł, a w 2013 r. 3 592,83 zł. W latach 2010-2011 Inspektorat zlecał też laboratorium Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Opolu³⁴ wykonanie oznaczeń bakterii z rodzaju Salmonella, a Ośrodkowi Badań i Kontroli Środowiska w Katowicach³⁵ oznaczeń detergentów niejonowych i selenu. W dokumentach dotyczących wykonania tych oznaczeń udokumentowano posiadanie przez ww. podmioty akredytacji w zakresie obejmującym zleczone oznaczenia.

(dowód: akta kontroli str. 241, 243-262, 263-270, 462)

Kierownik Laboratorium Inspektoratu wyjaśniła, że brak możliwości wykonywania w latach 2010-2013 oznaczeń zawartości w wodach sześciu substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej wynikał z braku właściwego wyposażenia umożliwiającego ich wykonywania z należytą dokładnością. Kierownik wskazała, że posiadane wyposażenie jest już częściowo przestarzałe (np. chromatograf cieczowy pochodzi z 1998 r. i wymaga dużego nakładu pracy aby dotrzymać parametry jakościowe), a prowadzone od 2012 r. starania o pozyskanie środków z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej doprowadziły do zakupu w 2014 r. chromatografu cieczowego UHPLC, o wyższych parametrach technicznych do wykonywania badań w stosunku do posiadanego. Z wyjaśnień Kierownika wynika też, że brakuje odpowiedniego wyposażenia do usprawnienia przygotowania próbek do badań chromatograficznych i zminimalizowania ryzyka popełnienia błędu związanego z zatężeniem próbek. W 2014 r. zakupiono zestaw do odparowania rozpuszczalników i zestaw do ekstrakcji ciecz-ciało stałe, co usprawni etap zatężania ekstraktów oraz rozdzielenie i zatężanie substancji organicznych w wodach powierzchniowych, a następnie oznaczenie ich metodami chromatograficznymi. Do 2014 r. proces odparowania prowadzono przy użyciu wyparki rotacyjnej. Posiadane dwa zestawy do ekstrakcji ciecz-ciało stałe, wyposażone były w pompkę wodną, co powodowało, że proces ten

³³ Bromowany difenyleoeter (poz. 5); chloroalkany C10-C13 (poz. 7); chlorfenwinfos (poz. 8); chloropiryfos (poz. 9); ftalan di(2-dietyloheksyl) (poz. 12); związki tributylocyny (poz. 30); trifuralina (poz. 33).

³⁴ Zakres akredytacji PCA: AB 519.

³⁵ Zakres akredytacji PCA: AB 213.

był mało wydajny w stosunku do wymagań PMŚ. Ponadto, w sytuacji ograniczonych środków finansowych jakimi dysponuje Inspektorat, problemem w utrzymaniu właściwego standardu wykonywanych badań metodami akredytowanymi, wynika z problemów z zakupem wzorców służących do kalibracji chromatografów, odpowiedniej czystości odczynników, z dodatkowych wydatków na utrzymanie akredytacji wynikające z uczestnictwo w międzynarodowych badaniach porównawczych oraz opłat za nadzór przez PCA nad Laboratorium Inspektoratu.

(dowód: akta kontroli str. 160,169)

Laboratorium Inspektoratu wdrożyło dwustopniowy system zapewnienia jakości badań obejmujący wewnętrzną kontrolę jakości wyników badań oraz zewnętrzną kontrolę jakości wyników, poprzez udział w badaniach biegłości lub porównaniach międzylaboratoryjnych. Z 33 substancji priorytetowych, 21 było oznaczanych metodami referencyjnymi, pięć metodami akredytowanymi, a oznaczenie siedmiu substancji zostało zlecone do wykonania laboratorium zewnętrznemu (w tym siedem metodami akredytowanymi) Z przedłożonych dokumentów dotyczących ocen działań związanych z uczestnictwem w badaniach biegłości i/lub porównaniach laboratoryjnych (PT/ILC) wynika, że z 21 substancji priorytetowych w dziedzinie polityki wodnej, które oznaczano metodami referencyjnymi Laboratorium uczestniczyło w ww. badaniach w odniesieniu do 11 substancji, w tym pięciu niebezpiecznych, uzyskując dla ośmiu oznaczeń wynik *zadawalający*, a w trzech przypadkach wynik oceny był *wątpliwy*, lecz nie było przypadków uzyskania wyniku *niezadawalającego*. Nie przeprowadzono natomiast sprawdzenia poprawności wykonywania oznaczeń pozostałych dziesięciu substancji priorytetowych poprzez uczestnictwo w badaniach biegłości i/lub porównaniach laboratoryjnych (PT/ILC). Jak ustalono, dwie metodyki zostały wdrożone w 2011 r. (heksachlorobutadien - substancja niebezpieczna i trichlorobenzen), sześć w 2012 r. (alachlor, atrazyna, diuron, izoproturon pentachlorofenol - substancja niebezpieczna, symazyna) i dwie w 2014 r. (nonylofenol - substancja niebezpieczna i p-oktylofenol).

(dowód: akta kontroli str. 463-472)

Uwagi dotyczące badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że zaniechanie dokonywania sprawdzeń poprawności stosowania metodyk referencyjnych użytych do oznaczeń niektórych substancji priorytetowych, poprzez udział w badaniach biegłości i/lub porównaniach laboratoryjnych (PT/ILC) stwarza ryzyko niepewności, co do prawidłowości dokonywanych pomiarów.

Opis stanu faktycznego

Prawidłowość wdrożenia przez Laboratorium dwustopniowego systemu zapewnienia jakości badań, została potwierdzona w raportach z ocen PCA za lata 2010-2013. W raportach stwierdzono, że w ramach przedsięwzięć wewnętrznych przeprowadza się sprawdzania wyposażenia i kontrolę jakości badań laboratoryjnych, które polegają na wykonywaniu badań powtarzanych (badanie tej samej próbki, przy użyciu tych samych lub innych metod badawczych), równoległych (w tym samym czasie), archiwalnych (w różnym czasie), badaniu próbek kontroli wewnętrznej i badaniu próbek ślepych (odczynnikowych). Laboratorium realizowało zaplanowane przedsięwzięcia wewnętrzne i uczestniczyło zgodnie z planem w systemie badania biegłości lub porównaniach międzylaboratoryjnych (PT/ILC), w których uzyskano wyniki pozytywne. W raporcie za 2013 r. PCA stwierdziła, że Laboratorium Inspektoratu zapewnia jakość wyników badań w dotychczasowym zakresie akredytacji oraz w obszarze badań zgłoszonych we wniosku o rozszerzenie zakresu.

W okresie objętym kontrolą NIK, PCA w raportach stwierdziło pięć niezgodności, z tego w 2010 r. dwie³⁶, w 2012 r. jedną³⁷ i w 2013 r. dwie³⁸. Niezgodności te zostały usunięte w wyniku podjętych działań korygujących (raport z 2012 r.) lub PCA stwierdziło, że zaproponowane plany działań w odniesieniu do stwierdzonych niezgodności oraz pozyskane dowody są wystarczające do stwierdzenia kompetencji Laboratorium Inspektoratu w zakresie posiadanej akredytacji nr AB 1005 (raport z 2013 r.).

(dowód: akta kontroli str. 463-474, 475-516)

Przyjęty w Inspektoracie sposób dokumentowania pobrania próbek, polegał na sporządzaniu protokołów z tej czynności, zawierających opis warunków panujących w czasie poboru, czasu jaki upłynął od czasu intensywnych lub długotrwałych opadów oraz wskazanie innych elementów mających wpływ na wyniki: roztopy (z podaniem nasilenia), spływy powierzchniowe wód, śmieci i inne zanieczyszczenia w korycie lub obszarze zalewowym, czy prace prowadzone w pobliżu punktu poboru. Na podstawie tych informacji Wydział Monitoringu Środowiska podejmował stosowne decyzje, w tym o odrzuceniu wyników. Naczelnik Wydziału Monitoringu Środowiska wyjaśniła, że aby dochować wymogu częstotliwości wykonania oznaczeń, pobiera się niekiedy jedną próbkę więcej i gdy zaistnieje konieczność odrzucenia któregoś z wyników wątpliwych³⁹, Inspektorat dysponuje wynikami z tego dodatkowego oznaczenia. W przypadku otrzymanych z Laboratorium wyników odbiegających od tych, które występują normalnie, Wydział wnioskował o ich zweryfikowanie.

(dowód: akta kontroli str. 228, 517-520)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

3. Ocena ustalenia klasyfikacji stanu wód powierzchniowych na obszarze dorzecza Odry

Opis stanu
faktycznego

Badania zachowania wymogów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych⁴⁰ przy dokonywaniu klasyfikacji stanu JCWP, przeprowadzono na podstawie wylosowanych 16 ppk, z tego ośmiu zlokalizowanych na ośmiu naturalnych JCWP⁴¹ oraz ośmiu zlokalizowanych na sztucznych lub silnie zmienionych JCWP⁴².

³⁶ Nie ustalono wymagań dla zaakceptowania lub odrzucenia wyników przeprowadzonych badań dla sondy konduktometrycznej i pH-metrycznej, oraz nieudokumentowanie sprawdzeń w stosunku do dwóch norm badań.

³⁷ Brak przeprowadzenia wzorcowania dwóch urządzeń: termometru i tlenomierza, przed ich włączeniem do eksploatacji Laboratorium.

³⁸ Niewykonanie dla wszystkich urządzeń wzorcowanie przed włączeniem ich do badań i nie wszystkie metody badawcze miały oszacowaną niepewności pomiarów związanych z wynikiem badania.

³⁹ Dotyczy sytuacji, gdy np. pobrane są próbki, po czym okazuje się, że powyżej były prowadzone prace na rzece i wynik z oznaczenia próbki nie może być wykorzystany w PMŚ.

⁴⁰ Dz. U. Nr 257, poz. 1545.

⁴¹ PLRW6000161127729 ppk Ostra-Piłszcz, PLRW60001611524 ppk Psina-Raków, PLRW600018117449 ppk Jakubowicki Potok-Kazimierz, PLRW600041176449 ppk Złoty Potok-powyżej granicy RP, PLRW600019118199 ppk Mała Panew-Zawadzkie, PLRW6000812589 ppk Biała Głuchołaska-Głuchołazy, PLRW600019132889 ppk Brynica-poniżej Popielowa, PLRW60001713629 ppk Studnica-Michalice.

⁴² PLRW6000116999 ppk Kłodnica-ujście do Odry, PLRW6000191176899 ppk Biała-Dobra, PLRW600017118889 ppk Jemielnica-Chrzastowice, PLRW600011859 ppk Zbiornik Turawa, PLRW6000412369

Jak ustalono, Inspektorat dokonywał ocen JCWP, których podstawą były wyniki badań PMS oraz norm zawartych w ww. rozporządzeniu.

(dowód: akta kontroli str. 239, 240)

Ocena stanu wód JCWP dokonana na podstawie badań w ramach monitoringu diagnostycznego i operacyjnego prowadzonych w latach 2010-2012, wykazała, że stan wód województwa opolskiego w 2010 r. był zły w 56,7%, a w 2011 r. w 76,7%. W latach tych nie występowały wody, których stan uznano jako dobry (bez ocen pozostawało 43,3% i 23,3% JCWP w związku z niezaplanowaniem badań wskaźników chemicznych w ramach monitoringu diagnostycznego na tych JCWP). W 2012 r. nadal na terenie województwa występowały JCWP w przeważającej większości o złym stanie, który stwierdzono na 78,1% JCWP, lecz jednocześnie oceniono stan 3,1% JCWP jako dobry (nie oceniono 18,8% JCWP). W 2014 r. w oparciu o uzyskane dane, które nie zostały do dnia kontroli zweryfikowane przez GIOŚ, Inspektorat ocenił stan 6,3% wód JCWP jako dobry, 65,6% jako zły, a 28,1% wód JCWP nie było ocenionych.

(dowód: akta kontroli str. 521)

Wyniki badań jakości wód powierzchniowych uzyskane w 2012 r. w ramach monitoringu zrealizowanego przez Inspektorat na obszarze woj. opolskiego pozwoliły na przeprowadzenie:

- klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego dla 27% JCWP (Tabela 1),
- oceny stanu chemicznego dla 7% JCWP (Tabela 2);
- oceny stanu wód dla 23% JCWP (Tabela 2);
- oceny spełniania wymagań dla 80% JCWP w obszarach chronionych (Tabela 3).

Tabela 1. Statystyczne podsumowanie wyników oceny stanu/potencjału ekologicznego wód w woj. opolskim w roku 2012 z uwzględnieniem wyników badań z lat 2010 i 2011 oraz z uwzględnieniem wyników procedury przeniesienia ocen z podobnych monitorowanych JCWP na niemonitorowane JCWP rzek (źródło Inspektorat, GIOŚ)

JCWP	KLASYFIKACJA STANU I POTENCJAŁU EKOLOGICZNEGO											LICZBA OCENIANYCH CZĘŚCI WÓD
	KLASYFIKACJA STANU EKOLOGICZNEGO					KLASYFIKACJA POTENCJAŁU EKOLOGICZNEGO					Sztuczne i silnie zmienione	
	Bardzo dobry	Dobry	Umiarkowany	Słaby	Zły	Naturalne JCWP	Dobry i powyżej dobrego	Umiarkowany	Słaby	Zły		
JCWP badane przez WIOŚ Opole	0	6	7	5	6	24	11	13	8	4	37*	61
Wszystkie JCWP na terenie województwa opolskiego	0	50	81	9	9	149	22	28	13	11	74	223

* - w jednym punkcie pomiarowym tj. Kanał Gliwicki nie możliwe było określenie potencjału ekologicznego

Tabela 2. Statystyczne podsumowanie wyników oceny stanu chemicznego i ogólnego stanu wód w woj. opolskim w roku 2012 z uwzględnieniem wyników badań z lat 2010 i 2011 oraz z uwzględnieniem wyników procedury przeniesienia ocen z podobnych monitorowanych JCWP na niemonitorowane JCWP rzek (źródło Inspektorat, GIOŚ)

JCWP badane przez WIOŚ Opole	OCENA STANU CHEMICZNEGO			OCENA STANU		
	DOBRY	PSD	LICZBA OCENIONYCH CZĘŚCI WÓD	DOBRY	ZŁY	LICZBA OCENIONYCH CZĘŚCI WÓD
JCWP badane przez WIOŚ Opole	11	6	16	1	51	52
Wszystkie JCWP na terenie województwa opolskiego	141	82	223	46	177	223

Tabela 3. Statystyczne podsumowanie wyników oceny monitoringu obszarów chronionych w woj. opolskim w roku 2012 z uwzględnieniem wyników badań z lat 2010 i 2011 (źródło Inspektorat, GIOŚ)

JCWP badane przez WIOŚ Opole	LICZBA CZĘŚCI WÓD SPEŁNIAJĄCYCH WYMAGANIA DLA OBSZARÓW CHRONIONYCH	LICZBA CZĘŚCI WÓD NIE SPEŁNIAJĄCYCH WYMAGANIA DLA OBSZARÓW CHRONIONYCH	RAZEM
JCWP badane przez WIOŚ Opole	18	43	61
Wszystkie JCWP na terenie województwa opolskiego	22	54	76

W 2012 r. badania naturalnych JCWP nie wykazały wód odpowiadających bardzo dobremu stanowi ekologicznemu. Jedynie 25% naturalnych JCWP charakteryzowało się dobrym stanem ekologicznym, 29% umiarkowanym, 21% słabym oraz 25% złym stanem ekologicznym. Dla 31% silnie zmienionych jednolitych części wód uzyskano dobry lub powyżej dobrego wynik oceny potencjału ekologicznego, dla 36% umiarkowany, dla 22% słaby oraz dla 11% zły potencjał ekologiczny (Tabela 1).

Dobrym stanem chemicznym charakteryzowała się ponad połowa (59%) badanych JCWP. Przeprowadzona ekstrapolacja wyników oceny monitorowanych JCWP na podobne, niemonitorowane JCWP pozwoliło określić stan wód w pełnym zakresie, również tych JCWP, które nie były kontrolowane w 2012 r. (Tabela 2).

Badania przeprowadzone przez Inspektorat w 2012 r. po uwzględnieniu wyników z 2010 r. i 2011 r. wykazały, że 29,5% (18 na 61 badanych) JCWP spełniały wymogi w odniesieniu do obszarów chronionych (Tabela 4).

Na 52 JCWP oceniane w 2012 r. przez Inspektorat, tylko wobec jednej oceniono stan dobry. Przy ekstrapolacji wyników badań na wszystkie JCWP spośród 223 JCWP, wobec 46 (20,6%) ustalono stan dobry, dla pozostałych 177 stan poniżej dobrego.

(dowód: akta kontroli str. 590-597)

Wyniki badań jakości wód powierzchniowych przeprowadzane przez Inspektorat w latach 2010 i 2011 w ramach PMŚ, w odniesieniu do objętych monitoringiem JCWP, przedstawiono w poniższych tabelach nr 4, 5 i 6:

Tabela 4. Podsumowanie wyników oceny stanu/potencjału ekologicznego wód w woj. opolskim za lata 2010, 2011 w odniesieniu do JCWP objętych monitoringiem

JCWP badane przez WIOŚ Opole	KLASYFIKACJA STANU I POTENCJAŁU EKOLOGICZNEGO											LICZBA OCENIANYCH CZĘŚCI WÓD
	KLASYFIKACJA STANU EKOLOGICZNEGO					KLASYFIKACJA POTENCJAŁU EKOLOGICZNEGO					Sztuczne i silnie zmienione	
	Bardzo dobry	Dobry	Umiarkowany	Słaby	Zły	Naturalne JCWP	Dobry i powyżej dobrego	Umiarkowany	Słaby	Zły		
2010 r.	0	2	0	3	5	10	2	1	2	2	7	17
2011 r.	0	2	0	4	5	11	4	7	8	4	23	23

Tabela nr 5. Podsumowanie wyników oceny stanu chemicznego i ogólnego stanu wód w woj. opolskim za lata 2010, 2011 w odniesieniu do JCWP objętych monitoringiem

JCWP badane przez WIOŚ Opole	OCENA STANU CHEMICZNEGO			OCENA STANU		
	DOBRY	PSD	LICZBA OCENIANYCH CZĘŚCI WÓD	DOBRY	ZŁY	LICZBA OCENIANYCH CZĘŚCI WÓD
2010 r.	1	7	8	0	17	18
2011 r.	4	8	12	0	33	33

Tabela nr 6. Podsumowanie wyników oceny monitoringu obszarów chronionych w woj. opolskim za lata 2010, 2011 w odniesieniu do JCWP objętych monitoringiem

JCWP badane przez WIOŚ Opole	LICZBA CZĘŚCI WÓD SPEŁNIAJĄCYCH WYMAGANIA DLA OBSZARÓW CHRONIONYCH	LICZBA CZĘŚCI WÓD NIE SPEŁNIAJĄCYCH WYMAGANIA DLA OBSZARÓW CHRONIONYCH	RAZEM
2010 r.	4	16	20
2011 r.	10	28	38

W latach 2010-2011 badania monitoringowe JCWP na terenie woj. opolskiego nie wykazały wód odpowiadających bardzo dobremu stanowi ekologicznemu, a dobry stan ekologiczny stwierdzono odpowiednio w odniesieniu do 18% i 20% naturalnych JCWP. W 2011 r. stwierdzono wzrost z 30% w 2010 r., do 36% JCWP o słabym stanie ekologicznym, przy jednoczesnym zmniejszeniu się udziału JCWP o złym stanie z 50% do 45%. Tendencje poprawy stanu JCWP ujawniły się w ocenie za lata 2010-2012, w której stwierdzono zmniejszenie udziału JCWP o złym stanie (25%) i wzrost udziału JCWP o dobrym stanie (25%).

Podobnie jak w przypadku naturalnych JCWP, również ulegał poprawie potencjał silnie zmienionych JCWP, gdyż zmniejszył się udział JCWP o złym potencjale z 29%

do 18%, a za okres 2010-2012 zmniejszył się do 11%. Również zaobserwowano korzystną tendencję związaną ze zwiększeniem się udziału JCWP o dobrym potencjale z 29% (w 2010 r.) do 31% za lata 2010-2012.

Badania w latach 2010 i 2011 w odniesieniu spełnienia przez JCWP wymogów dla obszarów chronionych wykazały poprawę, gdyż zwiększył się udział JCWP spełniających wymagania z 20% do 26%.

W latach 2010-2011 w wyniku badań prowadzonych przez Inspektorat nie stwierdzono JCWP o dobrym stanie.

(dowód: akta kontroli str. 598-603)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w badanym obszarze.

4. Wykorzystanie środków finansowych pozyskanych na prowadzenie monitoringu środowiska, w tym stanu wód powierzchniowych na obszarze dorzecza Odry

Opis stanu
faktycznego

4.1. Inspektorat w latach 2010-2013 na prowadzenie PMŚ wydatkował odpowiednio: 2 37,8 tys. zł; 2 460,9 tys. zł; 2 312,7 tys. zł i 2 427,2 tys. zł. Na finansowanie zadań PMŚ Inspektorat otrzymał z budżetu państwa środki finansowe wynoszące od 1 818,8 tys. zł do 1 874,3 tys. zł, które zabezpieczały od 73,9% do 80,2% wydatków na ten cel. Pozostałe środki na prowadzenie PMŚ Inspektorat pozyskiwał z innych źródeł. I tak udział tych środków w ww. wydatkach wynosił: z NFOŚiGW⁴³ 8,1% w 2011 r. i 4,7% w 2013 r., z Funduszu⁴⁴ od 13,8% w 2010 r. do 15,1 % w 2012 r. oraz z rezerwy celowej pozycja 57⁴⁵ (do 2010 r. środki pozyskane w ramach rachunku dochodów własnych) od 3,7% w 2011 r. do 6% w 2010 r. Środki pozyskane z Funduszu przeznaczone zostały na dofinansowanie bieżących wydatków związanych z prowadzeniem PMŚ oraz na wydatki inwestycyjne (z wyłączeniem wydatków na wynagrodzenia i pochodnych)

(dowód: akta kontroli str. 68-80, 97, 108-129)

Brak zapewnienia środków finansowych na pokrycie wszystkich wydatków związanych z funkcjonowaniem Inspektoratu, w tym na pokrycie wydatków na prowadzenie PMŚ spowodowało, że w kwietniu i maju 2011 r. wstrzymane zostały badania monitoringowe wód. Wojewódzki Inspektor w piśmie z 13 kwietnia 2012 r. do Wojewody Opolskiego opisał ww. sytuację podając, iż doszło do tego pomimo podjętych działań oszczędnościowych. Podał również, że w 2012 r. ze względu na brak środków wstrzymano część badań, co w konsekwencji może uniemożliwić wykonanie rzetelnej oceny poszczególnych komponentów środowiska. Zaznaczył, że środki pochodzące z Funduszu, nie są przydzielane obligatoryjnie, lecz fakultatywnie, a ich wysokość zależy od decyzji rad nadzorczych funduszy oraz od środków stanowiących udział własny. Dodatkowo wymagane są środki na wypełnienie wymogu posiadania akredytacji na wszystkie badania prowadzone

⁴³ W 2011 r. pozyskano 199,99 tys. zł, a w 2013 r. 113,8 tys. zł, które przeznaczone na wydatki inwestycyjne.

⁴⁴ W 2010 r. 322,9 tys. zł, w 2011 r., 2012 r. i 2013 r. po 350,0 tys. zł. Środki przeznaczone na wydatki bieżące i inwestycje.

⁴⁵ W 2010 r. 140,6 tys. zł, w 2011 r. 92,1 tys. zł, 2012 r. i 2013 r. po 120,0 tys. zł. Środki przeznaczone na wydatki bieżące, za wyjątkiem 2010 r. w którym 37,1 tys. zł przeznaczone na inwestycje.

w ramach działalności badawczej i kontrolnej. Ze względu na brak środków finansowych oraz niezbędnych etatów, wymóg ten nie jest spełniony. Permanentny brak środków na zakup paliwa, odczynników chemicznych, wzorców, kalibrację i niezbędne naprawy sprzętu i aparatury laboratoryjnej oraz utrzymanie akredytacji laboratorium i na wydatki bieżące (związane z utrzymaniem obiektu), zdaniem Wojewódzkiego Inspektora, uniemożliwia prowadzenie działalności z zachowaniem narzuconych standardów.

(dowód: akta kontroli str. 81-86)

W dniu 31 marca 2011 r. Inspektor Wojewódzki wystąpił do Funduszu z prośbą o zwiększenie środków dotacji na 2012 r. z 350 tys. zł do 834 tys. zł, w związku z koniecznością realizacji PMS w wymaganym zakresie. Z kalkulacji kosztów prowadzenia PMS w latach 2011-2012 sporządzonej przez Inspektorat w związku ze zwiększeniem ilości badań oraz stawek jednostkowych w tych latach ustalonych w *Programie PMS dla województwa opolskiego na lata 2010-2012* wynika, że w 2011 r. koszty prowadzenia tylko monitoringu wód powierzchniowych wyniosą 834,3 tys. zł i będą 2,1 x wyższe niż w 2010 r. (395,9 tys. zł), a w 2012 r. wyniosą 1 002,5 tys. zł (2,5 x wyższe). W piśmie Funduszu z dnia 27 kwietnia 2011 r. stwierdzono, że nie ma możliwości zwiększenia środków dla Inspektoratu, gdyż w 2012 r. zaplanowano przekazanie państwowym jednostkom budżetowym łącznie 730 tys. zł, z tego 350 tys. zł dla Inspektoratu. W uzasadnieniu odmowy zwiększenia środków wskazano, że *podejmując decyzję o wysokości planowanych środków Zarząd Funduszu wziął pod uwagę fakt, że źródłem finansowania państwowych jednostek budżetowych jest budżet państwa*. W związku z ww. odmową Inspektorat wystąpił z formalnym wnioskiem o udzielenie dotacji w kwocie zaproponowanej przez Fundusz (350 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 89-96)

Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że podejmował działania o zwiększenie środków na prowadzenie PMS kierując prośby do Funduszu o zwiększenie dotacji na prowadzenie PMS oraz prowadząc bezpośrednio rozmowy z Zarządem Funduszu. Działania te były nieskuteczne, bowiem Fundusz odmawiał zwiększenia dotacji na ten cel i kwota dotacji pozostawała w latach 2010-2014 na niezmiennym poziomie 350 tys. zł. Dopiero na 2015 r. uzyskano zapewnienie dofinansowania kwotą 450 tys. zł wydatków na prowadzenie PMS. Na 2014 r. Wojewoda Opolski zaplanował na działalność Inspektoratu kwotę 3 277 tys. zł, z tego 1 889 tys. zł na prowadzenie PMS.

(dowód: akta kontroli str. 545-564)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że finansowanie przez budżet państwa od 73,9% do 80,2% wydatków na prowadzenie PMS, w sytuacji braku pozyskania z innych źródeł środków na ten cel, stwarza realne zagrożenie ograniczenia zakresu przewidzianych badań, w tym badań dotyczących stanu wód powierzchniowych. Powyższe potwierdzają ustalenia niniejszej kontroli. Stan ten może doprowadzić do niepełnej realizacji obowiązku badania i oceny wód powierzchniowych wynikającego z art. 155a ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. *Prawo wodne*⁴⁶, a tym samym do braku uzyskania wiarygodnych informacji o stanie wód powierzchniowych i wód podziemnych, na potrzeby planowania w gospodarowaniu wodami oraz oceny osiągnięcia celów środowiskowych. Powyższe może również skutkować sankcjami finansowymi, o których mowa w treści wyjaśnień Wojewódzkiego Inspektora, przywołanych na str. 9-10 niniejszego wystąpienia.

⁴⁶ Dz. U. z 2012 r. poz. 145 ze zm.

4.2. W okresie objętym kontrolą Inspektorat udzielił 14 zamówień publicznych na dostawy i usługi niezbędne do prowadzenia PMS, których jednostkowa wartość brutto przekraczała 30 tys. zł, z tego 11 w trybie przetargu nieograniczonego i trzy w trybie zapytania o cenę⁴⁷. Łączna szacowana wartość brutto ww. zamówień wynosiła 1 215 439,67 zł. Przedmiotem 12 zamówień były dostawy (sprzętu kontrolno-pomiarowego, odczynników chemicznych, szkła laboratoryjnego i materiałów pomocniczych), a przedmiotem dwóch zadań były roboty budowlane⁴⁸.

(dowód: akta kontroli str. 104-107)

Przeprowadzona w 2012 r. w Inspektoracie kontrola NIK wykonania budżetu państwa w 2011 r. w części 85/16 województwo opolskie, objęła udzielenie zamówień w ramach dwóch postępowań przeprowadzonych w trybie przetargów nieograniczonych: 1) dostawa i uruchomienie kontenera z wyposażeniem pomiarowym do badania jakości powietrza (wartości szacunkowej brutto 1700 000 zł i 2) dostawa automatycznego i wielostanowiskowego mineralizatora mikrofalowego (wartości szacunkowej brutto 110 000 zł). Kontrola nie wykazała nieprawidłowości przy udzielaniu tych zamówień.

(dowód: akta kontroli str. 98-103)

Kontrola ośmiu spośród ww. 14 postępowań o udzielenie zamówień publicznych, wybranych wg kryterium najwyższej wartości w trybie przetargu nieograniczonego (po dwa zamówienia udzielone w 2010 r.⁴⁹ i 2012 r.⁵⁰, jednego w 2011 r.⁵¹ oraz trzech zamówień udzielonych w 2013 r.⁵²), o łącznej wartości brutto 457 061,02 zł (49,9% wartości udzielonych zamówień) wykazała, że postępowania te były prowadzone i dokumentowane zgodnie z przepisami Pzp oraz zasadami i trybem udzielania zamówień publicznych ustalonymi przez Wojewódzkiego Inspektora w Regulaminie udzielania zamówień publicznych w Inspektoracie⁵³.

(dowód: akta kontroli str. 104-107, 132-144, 271-456)

Udzielenie zamówień na dostawy do Laboratorium: odczynników chemicznych i materiałów odniesienia oraz szkła laboratoryjnego i materiałów pomocniczych, w tym samym roku na podstawie oddzielnych postępowań w trybie przetargów nieograniczonych, wg wyjaśnień z-cy Wojewódzkiego Inspektora⁵⁴, było uzasadnione ułatwieniem przeprowadzenia procedury wyboru dostawców towarów, w tym usprawnieniem oceny złożonych ofert, z uwagi na rozmiar rzeczowy i jakościowy zamawianych towarów. Z-ca Inspektora Wojewódzkiego dodała też, że ogłoszenie jednego zamówienia na dostawę wszystkich towarów wymagałoby zaangażowania wielu pracowników i sporo czasu na dokonanie oceny ofert, co zagrażałoby dotrzymaniu terminów związania ofertą oraz funkcjonowania Laboratorium Inspektoratu (na przykład w 2012 r. na dostawy odczynników chemicznych i materiałów odniesienia wyspecyfikowano około 250 pozycji

⁴⁷ Wartość poszczególnych zamówień udzielonych w tym trybie zapytania o cenę była niższa od 14 000 EUR.

⁴⁸ W 2011 r. zlecono wykonanie w Oleśnie płyty fundamentowej i ogrodzenia pod stację monitoringu powietrza oraz doprowadzenie energii elektrycznej za kwotę 30 950 zł brutto. W 2013 r. wykonano takich robót w Nysie oraz budowanie konstrukcji stalowych pod pobornik pyłu na istniejących stacjach do automatycznego pomiaru pyłu PM10 w Kędzierzynie-Koźlu i Zdieszowicach, za kwotę 68 000 zł brutto.

⁴⁹ Dostawa materiałów szkła laboratoryjnego i pomocniczych o szacunkowej wartości brutto 225 477,60 zł i dostawa odczynników chemicznych i materiałów odniesienia o wartości szacunkowej brutto 102 455,60 zł.

⁵⁰ Dwa dostawy szkła laboratoryjnego i materiałów pomocniczych o szacunkowej wartości brutto 108 717,25 zł i 28 542,01 zł.

⁵¹ Dostawa odczynników chemicznych i materiałów odniesienia o wartości szacunkowej brutto 75 475,35 zł.

⁵² Dostawa odczynników chemicznych i materiałów odniesienia o wartości szacunkowej brutto 56 322,50 zł; dostawa szkła laboratoryjnego i materiałów pomocniczych o szacunkowej wartości brutto 66 899,81 zł i dostawa i uruchomienie wyparki rotacyjnej o wartości szacunkowej brutto 30 000 zł.

⁵³ Zarządzenie nr 15/2007 Wojewódzkiego Inspektora z dnia 5 grudnia 2007 r. w sprawie ustalenia regulaminu udzielania zamówień publicznych w Inspektoracie, zmienione zarządzeniem nr 6/013 z dnia 27 maja 2013 r., a dotyczące ustalenia Regulaminu pracy komisji przetargowej.

⁵⁴ Osoba nadzorująca udzielanie zamówień publicznych.

asortymentowych, z których każda miała określone wymagania jakościowe – parametry, wymagające bezwzględnego sprawdzenia). Według ww. osoby, w skrajnych przypadkach mogłoby to doprowadzić do braku otrzymania odczynników i szkła laboratoryjnego niezbędnego do wykonania badań i oznaczeń
(dowód: akta kontroli str. 130-131)

4.3. W latach 2009-2013 Inspektorat zakupił aparaturę kontrolno-badawczą służącą m.in. do oznaczania i badania elementów klasyfikacji stanu ekologicznego i chemicznego JCWP w ramach PMS, którą zaliczono do środków trwałych (łącznie 13 środków trwałych, po cztery⁵⁵ w latach 2010-2011 i w 2013 r.). Aparatura ta wykorzystywana była do oznaczania pojedynczych lub wielu elementów służących ocenie stanu JCWP. Do oznaczania pojedynczych elementów klasyfikacji wykorzystywano: trzy mikroskopy do oznaczania elementów biologicznych, analizatorów węgla organicznego i rtęci oraz mineralizatora mikrofalowego, zaś do oznaczania i badania wielu różnych elementów służyły: chromatograf jonowy służący do oznaczania azotu azotanowego i fluorków, a dwa chromatografy gazowe wykorzystywano do oznaczania siedmiu i 14 elementów. Automatyczny podajnik próbek do chromatografu gazowego wykorzystywany był przy oznaczaniu trzech elementów, a spektrometr absorpcji atomowej służył do oznaczania sześciu specyficznych substancji syntetycznych i niesyntetycznych oraz czterech substancji priorytetowych. Wyparka rotacyjna była wykorzystywana przy oznaczaniu węglowodorów ropopochodnych, dziewięciu substancji priorytetowych i wszystkich dziewięciu tzw. innych substancji zanieczyszczających. Nie stwierdzono przypadków zakupu sprzętu, który był nieprzydatny do prowadzenia badań przez Laboratorium.
(dowód: akta kontroli str. 566-568)

Stopień wykorzystania wybranych sześciu aparatów, wyliczono jako stosunek liczby wykonanych oznaczeń w ciągu roku do liczby oznaczeń możliwych do wykonania, ustalonej jako iloczyn maksymalnej liczby oznaczeń i liczby dni roboczych w roku⁵⁶. Wyliczony w powyższy sposób stopień wykorzystania potencjału badawczego aparatury specjalistycznej w warunkach Laboratorium Inspektoratu wynosił w przypadku aparatury służącej do oznaczania jednego elementu od 14% do 34% dla analizatora węgla organicznego i od 14% do 19% w przypadku analizatora rtęci. W przypadku trzech chromatografów stopień wykorzystania wynosił od 34% do 81%, a stopień wykorzystania spektrometru absorpcji atomowej wynosił od 63% do 83%.

(dowód: akta kontroli str. 569)

Kierownik Laboratorium wyjaśniła, że wykorzystanie wyposażenia jest uzależnione od liczby pobranych próbek w ramach PMS oraz częstotliwości w roku. Sprzęt jest dedykowany nie tylko do badań monitoringowych, ale również zadań inspekcyjnych, w tym zadań związanych z nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska, gdzie konieczna jest stała gotowość w celu szybkiej diagnozy. W 2014 r. i kolejnych latach zaplanowane jest wdrożenie innych metod badawczych w celu oznaczenia nowych wskaźników. W ocenie kierownictwa Laboratorium wykorzystanie wysokosprawnej aparatury pomiarowej, przy dużej ilości zadań statutowych oraz niskiej obsadzie kadrowej⁵⁷, jest optymalne. Laboratorium wychodząc naprzeciw aktualnym

⁵⁵ W 2009 r. chromatografu gazowego GC MS i trzech mikroskopów stereoskopowego, odwróconego i badawczego. W 2010 r. analizatora węgla organicznego ogólnego, chromatografu jonowego, automatycznego podajnika próbek do chromatografu gazowego i analizatora rtęci. W 2011 r. spektrometru absorpcji atomowej, chromatografu gazowego i automatycznego wielostanowiskowego mineralizatora mikrofalowego, a w 2011 r. wyparki rotacyjnej.

⁵⁶ Założono, że w roku jest 250 dni roboczych, a maksymalną liczbę oznaczeń wykonanych w ciągu dnia wynikała z faktycznie przeprowadzonych analiz. Wielkość ta uwzględnia możliwości kadrowe wykonywania oznaczeń i badań przez Laboratorium.

⁵⁷ Zatrudnienie wraz z Kierownikiem i zastępcą wynosi 20 osób.

potrzebom zorganizowało stanowiska pracy w taki sposób, że jeden pracownik obsługuje dwa lub trzy aparaty np. analizator rtęci i spektrometr absorpcji atomowej obsługuje jeden analityk, a trzy chromatografy gazowe, inny analityk. Dzięki właściwej organizacji pracy i kompetentnemu personelowi, który maksymalnie wykorzystuje czas pracy na różnych stanowiskach pomiarowych zadania były realizowane planowo i bezawaryjnie.

(dowód: akta kontroli str. 569)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli ocenia, wyposażenie Laboratorium było wykorzystywane w stopniu adekwatnym do zakresu wykonywanych zadań związanych z oznaczeniami i badaniami prowadzonymi w ramach PMS, a zakup aparatury kontrolno-badawczej ograniczał potrzebę zlecenia wykonania ww. oznaczeń podmiotom zewnętrznym.

5. Realizacja zadań w zakresie kontroli rolniczych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych na obszarze dorzecza Odry związkami azotu.

Opis stanu
faktycznego

Inspektorat, w badanym okresie, nie prowadził kontroli wód powierzchniowych w zakresie zanieczyszczenia ich azotem pochodzącym ze źródeł rolniczych, w związku z uchycieniem przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gliwicach⁵⁸ rozporządzeniem Nr 1/2008⁵⁹ z dnia 21 kwietnia 2008 r. rozporządzenia Dyrektora RZGW Nr 2/2003 z dnia 23 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód podziemnych wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie na nie narażonych⁶⁰, w którym ustalono na terenie województwa opolskiego obszar o powierzchni 317,14 km² szczególnie wrażliwy na zanieczyszczenia związkami azotu pochodzenia rolniczego, położony na terenie gmin: Polska Cerekiew (60,24 km²); Baborów (116,97 km²) i Kietrz (139,93 km²). Uchylenie ww. rozporządzenia Dyrektor RZGW uzasadnił przeprowadzoną w 2007 r. na podstawie art. 47 ust. 4 ustawy *Prawo wodne*, weryfikacją wyznaczania wód wrażliwych i obszarów szczególnie narażonych oraz uwzględnieniem zmiany czynników mających wpływ na poprzednią decyzję. W uzasadnieniu do rozporządzenia podano, że przy weryfikacji uwzględniono: *analizę zawartości azotu w wodach podziemnych, tj. wyniki monitoringu z dodatkowych punktów pomiarowych wód podziemnych oraz z kolejnych okresów monitoringowych, charakterystykę terenu, ze szczególnym uwzględnieniem: rodzaju działalności rolniczej, struktury użytków rolnych, koncentracji produkcji zwierzęcej, rodzaju gleb i klimatu*. W związku z tym uznano, że uzyskane wyniki nie dały podstaw do utrzymania ww. obszaru jako szczególnie narażonego i z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy ograniczyć.

W związku z decyzją uchylającą wyznaczony ww. obszar wód podziemnych wrażliwych, rozporządzeniem Nr 2/2008⁶¹ z 26 maja 2008 r. Dyrektor RZGW

⁵⁸ Dalej: RZGW w Gliwicach.

⁵⁹ Rozporządzenie Nr 1/2008 z dnia 21 kwietnia 2008 r. w sprawie uchycienia rozporządzenia ustanawiającego wody podziemne wrażliwe na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie na nie narażonych (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego Nr 29, poz. 990).

⁶⁰ Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego Nr 11, poz. 2344.

⁶¹ Rozporządzenie Nr 2/2008 z dnia 26 maja 2008 r. w sprawie uchycienia rozporządzenia wprowadzającego program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego Nr 39, poz. 1345).

w Gliwicach uchylił również rozporządzenie Nr 4/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. wprowadzające program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych na ww. obszarze⁶².

(dowód: akta kontroli str. 16-21)

Ocena cząstkowa

Z uwagi na okoliczności przywołane w opisie stanu faktycznego, odstąpiono od oceny tego obszaru.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁶³, wnosi o kontynuowanie działań mających na celu pozyskanie środków na prowadzenie oznaczeń elementów ekologicznych i chemicznych służących do oceny stanu JCWP w zakresie i z częstotliwością wynikającą z rozporządzenia w sprawie monitoringu JCWP z 2011 r. i Programu PMS dla województwa opolskiego.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Opolu.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Opole, dnia 01 grudnia 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Opolu

Dyrektor

Kontroler
Zbigniew Łupicki
Główny specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

.....
podpis

⁶² Rozporządzenie Nr 4/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie wprowadzenia programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dziennik Urzędowy Województwa Opolskiego Nr 32, poz. 985).

⁶³ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.